

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
ІМЕНІ О. М. БЕКЕТОВА

УКРАЇНСЬКИЙ ОРДЕНА «ЗНАК ПОШАНИ» НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТА АГРОЛІСОМЕЛІОРАЦІЇ ІМ. Г. М. ВИСОЦЬКОГО
ХАРКІВСЬКЕ ОБЛАСНЕ УПРАВЛІННЯ ЛІСОВОГО ТА МИСЛИВСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА

МАТЕРІАЛИ

*Всеукраїнської науково-практичної
конференції
«КОЛЕСНИКОВСЬКІ ЧИТАННЯ»,*

присвяченої пам'яті професора О. І. Колесникова

(16-17 жовтня 2018 р.)

Зміст

Напрямок 1: ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ СТВОРЕННІ САДОВО-ПАРКОВИХ ОБ'ЄКТІВ

Букша І. Ф., Пастернак В. П., Букша М. І., Яроцький В. Ю. Застосування мобільного програмно-вимірювального комплексу Field-Map для інвентаризації зелених насаджень в населених пунктах	6
Гревцова Г. Т., Кравченко Л. І., Підгрушня О. С. Перспективи використання видів роду <i>Cotoneaster</i> (Medic.) в ландшафтному дизайні Слобожанщини	9
Дишко В. А., Торосова Л. О., Тарнопільська О. М. Особливості накопичення живиці у потомств сосни звичайної (<i>Pinus sylvestris</i> L.) у сортовипробних культурах	12
Зібцева О. В. Порівняння екозбалансованості територій малих міст Київщини	15
Клименко А. В. Принципи формування наближеної до природи популяційної структури в міських екотопах	17
Колчанова О. В. Мінливість сортів фундука української селекції за формою листкових пластин	20
Крамаренко А. С., Солодовник В. А. Використання природних елементів при благоустрої та озелененні території	23
Логвіна-Бик Т. А., Бик Н. В. Новітні технології створення сучасних ландшафтних садів Франції	26
Лялін О. І. Вплив складу субстрату контейнера на схожість насіння сосни звичайної (<i>Pinus sylvestris</i> L.)	29
Мельник Т. І., Білокінь В. О., Мельник А. В. Особливості використання 3D проектування у ландшафтному мистецтві	32
Мельник Т. І., Мельник А. В., Жердецька С. В., Мельник А. А. Особливості формування рослинних угруповань дернового типу в умовах антропогенно трансформованого середовища	35
Мостепанюк А. А., Гупал В. В., Даниленко О. М. Підбір оптимального субстрату при вирощуванні сіянців сосни звичайної із закритою кореневою системою в ДП «Харківська ЛНДС»	38
Олексійченко Н. О., Гатальська Н. В. Морфобіологічні особливості рослин як опосередковані засоби підкреслення ідейного навантаження у ландшафтах меморіальних парків	41
Олексійченко Н. О., Гатальська Н. В., Мавко М. С. Функціональний колорит об'єктів ландшафтної архітектури	44
Познякова С. І. Хвойні в озелененні та лісовому господарстві	47
Роговський С. В. Оцінка стану дендрофлори парку в с. Крюківщина Києво-Святошинського району Київської області у зв'язку із його реконструкцією	50
Слюсарчук В. Є., Ладнюк М. О. Моніторинг екологічних функцій фундука та горіха грецького	54
Швець І. В. Ефективність впливу біопрепаратів на ріст і розвиток сіянців другого року вегетації <i>Darmera Peltata</i> (Torr. ex Benth.) Voss	57
Шукель І. В., Струтинська Ю. В. Культурна квіткова флора внутріквартальних просторів міста Біла Церква	60

Напрямок 2: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ВЕДЕННЯ ГОСПОДАРСТВА В РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧИХ ЛІСАХ

Бондарук М. А. Принципи організації лісового господарства в рекреаційних лісах України	64
Висоцька Н. Ю., Юрченко В. А. Підвищення ефективності тополевих деревостанів лісопаркової частини лісів зелених зон Луганської області	67
Гнап І. В., Фучило Я. Д., Ганженко О. М. Ріст і продуктивність деяких сортів енергетичної верби іноземної селекції в південній частині Західного Полісся України	70
Гупал В. В., Чорнявська І. Р. Декоративні властивості захисних лісових смуг вздовж залізничних шляхів	73
Кашнікова А. А., Кушнір А. І. Особливості облаштування водних устроїв на території арборетуму ботанічного саду Національного університету біоресурсів і природокористування України	76
Лук'янець В. А., Тарнопільська О. М., Мусієнко С. І. Особливості росту лісових насаджень в осередках кореневої губки в умовах Волинського Полісся	79
Луначевський Л. С. Хід росту штучних дубових деревостанів Лівобережного Лісостепу	82
Мельниченко О. А. Проблеми з виконанням рекреаційної функції лісовим господарством України	85
Мусієнко С. І., Бондаренко В. В., Бездітко А. С. Перспективні інтродуценти для озеленення в Харківському ботанічному саду	87
Румянцев М. Г., Лук'янець В. А., Кобець О. В. Особливості природного відновлення ясена звичайного (<i>Fraxinus excelsior</i> L.) у дубових лісах Північного Сходу України	90
Середюк О. О., Фучило Я. Д. Особливості клонального мікророзмноження ялини європейської	93
Сидоренко С. В. Деградація полежахисних лісових смуг під дією рекреаційного навантаження	96
Сінченко В. М., Фучило Я. Д., Вокальчук Б. М., Мельничук Г. А. Ріст і розвиток енергетичних плантацій верби різної густоти під впливом азотних добрив на вилугуваних чорноземах Центрального Лісостепу	98
Сінченко В. М., Фучило Я. Д., Гументик М. Я., Мельничук Г. А. Вирощування енергетичної верби в умовах Центрального Лісостепу України	101
Сірук Ю. В., Марков Ф. Ф. Ведення господарства в лісах зеленої зони м. Житомир	104
Слюсар С. І. Досвід наукової інвентаризації деревних рослин у Ботанічному саду НУБіП України: еколого-біологічні дослідження, верифікація назв таксонів	107
Тарнопільська О. М., Коротич О. І. Ріст і розвиток лісових культур дуба звичайного (<i>Quercus robur</i> L.), створених садивним матеріалом із закритою кореневою системою	110

Терещенко Л. І., Лось С. А., Грачова М. А., Риженко Т. С. Попередні підсумки успішності інтродукції клена цукрового в Лівобережному Лісостепу України	113
Ткач Л. І., Бондар О. Б., Єдамова А. В. Реконструкція зелених насаджень на території Українського науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького	116
Фучило Я. Д., Лис Н. М., Ткачук Н. Л., Іванюк Р. С. Вплив агротехніки створення на ріст і продуктивність енергетичних плантацій верби в умовах Прикарпаття	118
Фучило Я. Д., Макух Я. П., Ременюк С. О. Формування біомаси енергетичної верби першого року вегетації при застосуванні механічних прийомів контролювання бур'янів	121
Фучило Я. Д., Середюк О. О. Використання ростових речовин для підвищення ефективності створення лісових культур ялини європейської	124
Яворовський П. П., Гуржій Р. В. Моніторинг лісових пожеж в лісах Київського обласного управління лісового і мисливського господарства за період 1999 – 2016 рр.	126

Напрямок 3: ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Іщук Л. П., Іщук Г. П. З досвіду практичної підготовки фахівців лісового і садово-паркового господарства	128
Колєнкіна М. С., Рищенко Т. Д., Усачова О. Ю. Реконструкція й озеленення вхідної зони ХНУМГ ім. О.М Бекетова	132
Румянцев М. Г., Тарнопільська О. М., Мохонько А. Р. Кислий Іван Якович: основні віхи творчого шляху архітектора	135
Ткач В. П. Розвиток лісового та садово-паркового господарства у контексті ідей професора О. І. Колесникова	138
Тріпутіна Н. П. Відродити красу рідного міста. Роль Ганни Степанівни Маяк у формуванні архітектурного образу повоєнного Харкова	143
Тріпутіна Н. П. Переможець. Архітектор-художник З. Д. Юдкевич	149

Познякова С. І., канд. с-г наук, доцент
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ХВОЙНІ В ОЗЕЛЕНЕННІ ТА ЛІСОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ

До класу Хвойні належать два підкласи: Кордаїтиди – *Cordaitidae*, представники якого були поширені протягом кам'яновугільного та пермського періодів палеозойської ери, а тепер вважаються вимерлими, та Хвойні – *Pinidae*, представники якого нині дуже поширені на значних площах.

Хвойні – один з підкласів, що складається з 5 порядків, 7 родин та 55 родів, до яких належить понад 560 видів. Найбільшу кількість видів мають роди Сосна, Ялина, Ялиця, Модрина, Тис, Ялівець, їхні представники займають дуже широкі географічні ареали. Вужчі географічні ареали мають види, що належать до родів Тсуга, Псевдотсуга, Кедр, Кипарисовик. Реліктові та ендемічні ареали властиві родам Секвоядендрон, Секвоя, Метасеквоя, Криптомерія, Туйовик, Тайванія та ін. Найважливіше господарське значення з представників класу Хвойних має родина Соснові. За нагромадженою фітомасою та розмірами території, на якій ростуть представники родини, Сосновим немає рівних серед Голонасінних та Квіткових рослин. Родина Соснові об'єднує 11 родів і близько 250 видів, поширених у Північній півкулі. В Україні природно росте 10 видів із 4 родів, культивують понад 70 видів із 7 родів [1].

У дендрологічному парку ХНАУ ім. В.В. Докучаєва клас Хвойні представлений 39 видами різного географічного походження [2].

Родина Соснові є найбільш численною і нараховує 30 видів. Колекція родини Соснові налічує 6 родів, серед яких 6 видів роду *Abies* Mill., 7 видів роду *Picea* Dietr., 5 видів роду *Larix* Mill., колекція роду *Pinus* L., що є найбільшою і нараховує 11 видів, а також тсуга канадська (*Tsuga canadensis* (L.) Carr.) і псевдотсуга Мензіса (*Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco).

Родина Кипарисові представлена 7 видами, які належать до чотирьох родів – туя, біота, кипарисовик, ялівець. Родина Тисові має один вид – тис ягідний (*Taxus baccata* L.) [2].

Серед представників родини Соснові, які ростуть в дендропарку ХНАУ, найперспективнішим видом є псевдотсуга Мензіса. Враховуючи показники росту, стану та продуктивності псевдотсуга Мензіса може створювати високопродуктивні лісові насадження у Лівобережному Лісостепу України. Псевдотсуги – вічнозелені дерева, які формують темнохвойні гірські ліси в Північній Америці, Китаї, Японії. До кінця XIX ст. Псевдотсуги вважали виключно американськими рослинами. І тільки в 1895 – 1896 рр. були описані види, які ростуть у Японії і Китаї. Дерева висотою 25 – 50 м, максимальна висота може становити 100 м. За зовнішніми ознаками псевдотсуга дещо нагадує ялину: у неї тріщинувата, пластинчаста кора, загострена, жорстка хвоя, повислі, що не розпадаються, шишки [3]. Придатна для декоративних посадок у парках, дендропарках.

Представники роду *Larix* Mill. є перспективними видами, які здатні в сприятливих кліматичних умовах підвищити продуктивність лісових насаджень. Швидкий ріст модрини та цінна деревина давно привертали увагу лісівників і неодноразово спонукали до різних лісівничих експериментів з цією породою. Рід *Larix* L. на цей час представлений близько 20 видами, різноманітними формами та гібридами. В Україні природно росте один вид – модрина європейська (*Larix decidua* Mill.), який трапляється лише в Карпатах. Але в ботанічні сади, дендропарки, дослідні та лісові культури інтродуковано близько 10 видів. Найбільша площа насаджень модрини в Україні приурочена до Карпатського регіону та Західного Лісостепу. Найпоширенішим видом є модрина європейська. З інших видів модрин, які культивують у насадженнях України, варто назвати модрину японську та модрину сибірську.

У дендрологічному парку Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва ростуть чотири види з роду *Larix* Mill. *Larix decidua* Mill. – модрина європейська, *Larix leptolepis* Gord. – модрина японська, *Larix sibirica* Ldb. – модрина сибірська, *Larix sukaczewii* Djil. – модрина Сукачова. У дендропарку ХНАУ представлена одна з найбільших колекцій модрин для умов Лівобережного Лісостепу України, що є важливим для збереження біологічного різноманіття [3].

Найбільше поширення в дендропарку має модрина японська, 77 дерев ростуть на Центральній алеї та більше ста дерев висаджено на території навчального містечка ХНАУ, 4 дерева модрини європейської ростуть у XVIII кварталі, модрина сибірська представлена 36 екземплярами у II та III кварталах, у III кварталі також ростуть 16 дерев модрини Сукачова.

За результатами наших досліджень, модрина японська має найменші таксаційні показники, середній діаметр становить 21,0 см, середня висота 13,5 м. Слід зазначити, що на центральній алеї дендропарку ХНАУ дерева модрини зазнають велике антропогенне навантаження, санітарний стан деяких дерев є ослабленим. Всі види модрин в дендропарку ХНАУ квітують та дають схоже насіння [3]. Модрина Сукачова відрізняється більш високою енергією проростання та кращою схожістю насіння у порівнянні з модриною японською. Одним з важливих показників, який характеризує ступінь адаптованості виду до умов інтродукції, є репродуктивний розвиток. Здатність формувати здорове насіння і розмножуватися насінним шляхом вказує на високий рівень адаптації видів роду модрина в умовах Лівобережного Лісостепу України.

Представники роду *Larix* Mill. є одними з найперспективніших швидкоростучих порід для плантаційного та масивного лісорозведення у багатьох країнах Європи, а також в умовах України. В озеленені модрини можуть використовуватися як в одиночних посадках – рослини доміанти і рослини – солітери, так і групових посадках для створення куліс, алей, куртин і живоплотів. В кам'янистих садах використовують карликові чи мініатюрні форми модрини.

Сосна Веймутова – *Pinus strobus* L. – природно росте у Північній Америці, в Європі інтродукована з 1705 р. В Україні культивують з 1796 р. Високе дерево, у сприятливих умовах його висота досягає до 40 – 50 м, діаметр – 1,5 м.

Росте швидко, поступаючись за цим показником серед хвойних лише модрині. Морозостійка, світлолюбна, але більш тіньовитривала, ніж сосна звичайна. У дендропарку ХНАУ росте з 1974 року. В умовах дендропарку квітує і дає схоже насіння [3]. Декоративна, широко використовують в озелененні, особливо її декоративні форми.

Ялина Шренка (ялина тянь-шанська) – *Picea schrenkiana* Fisch. et Mey. – порода інтродуцент, азійського походження, яка є унікальним видом серед усіх представників роду *Picea*, які ростуть в дендрологічному парку ХНАУ. Ялина Шренка занесена до Червоного списку МСОП видів з найменшим ризиком (LC). Цей вид занесений до Червоної книги Казахстану. Ялинові насадження мають статус природоохоронних територій в країнах їх природного ареалу – Казахстану та Киргизстану. У сорокові роки ХІХ ст. вчений-дослідник Олександр Іванович Шренк вивчав флору і фауну ялинових лісів Джунгарського Алатау. Його прізвиськом ботаніки назвали ялину тянь-шанську – рідкісне дерево на землі. *Picea schrenkiana* Fisch. et Mey. природно росте в горах Тянь-Шаню, Джунгарського Алатау, на Північному Заході Китаю, на висоті від 1300 до 3600 м над р. м. Дерево висотою 30 – 40 м. Ялина Шренка в дендропарку ХНАУ росте дуже повільно, у віці 37 років середня висота становить 3,5 м, середній діаметр – 4,8 см [3].

Одним із найважливіших і найактуальніших напрямів сучасних досліджень дендропарків є збагачення генофонду корисних рослин шляхом інтродукції та акліматизації нових видів. Інтродукція рослин – один із заходів підвищення продуктивності лісів, підсилення їхньої захисної ролі, покращення ландшафтно-декоративних властивостей, збагачення ресурсів рослинного фонду країни з метою кращого задоволення зростаючих соціальних потреб.

Сучасний таксономічний склад хвойних в Україні дає змогу успішно їх використовувати як в лісовому господарстві, так і в озелененні, зокрема у вигляді солітерів, груп, гаїв, алей, масивів, живоплотів. Це стосується як видового, так і внутрішньовидового їхнього складу. Методи ландшафтного використання хвойних в дендропарках, парках, лісопарках та присадибних ділянках розроблені дуже детально і дають змогу створювати різні композиції з широким використанням хвойних.

Список використаних джерел:

1. Познякова С.І. Дендрологія. Голонасінні: навч. посібник/ С.І. Познякова, С.А. Лось / Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва. – Харків, 2015.– 199 с.
2. Ситнік І.Й. Парки Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва/ І.Й. Ситнік. – Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва. – Харків, 2017. – 224 с.
3. Познякова С.І. Дендрологічний парк ХНАУ імені В.В. Докучаєва: фотоальбом/ С.І. Познякова, І.Й. Ситнік, В.П. Севідов / Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва. – Харків, 2016. – 52 с.